

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้สถานการณ์การค้าโลก การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Right) นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าจับตามองในเวทีการค้าโลก แต่เดิมนั้นขอบเขตของการให้ความคุ้มครองประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาค่อนข้างจะจำกัดอยู่ในวงแคบ โดยมีประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญและมีหลักเกณฑ์อยู่ไม่มากนัก เช่น ลิขสิทธิ์ (copyright) สิทธิบัตร (patent) เครื่องหมายการค้า (trade mark) ฯลฯ* ต่อมาได้มีการขยายประเภทการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาออกไปอีกเป็นจำนวนมาก เช่น การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (computer software) การคุ้มครองการออกแบบวงจรรวม (integrated circuits) การคุ้มครองชื่อทางการค้า (trade name) เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีบทบาทอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (geographical indications) ก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ที่ในการเจรจาการค้าโลกให้ความสำคัญและจัดอยู่ในประเภทหนึ่งของทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในฐานะเป็นทรัพย์สินทางปัญญานี้ ก็มีใหม่เป็นเรื่องใหม่แต่อย่างไร โดยการให้การคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ทั้งในอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ ตลอดจนกฎหมายภายในของหลาย ๆ ประเทศ ก็มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรืออาจจะใช้ชื่ออื่นเพียงแต่มีความหมายที่เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ได้ อีกทั้งภายใต้ข้อตกลงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (AGREEMENT ON TRADE-RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHT - TRIPS) ของความตกลง Marrakesh อันเป็นการจัดตั้งองค์การการค้าโลก

---

* อาจจะมีประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลที่มากกว่านี้ แต่ผู้เขียนขอยกตัวอย่างเพียงทรัพย์สินทางปัญญาของไทยเท่าที่มีการให้การคุ้มครองในปัจจุบันดังกล่าว

(World Trade Organization หรือ WTO) ภายใต้การเจรจาอนุสัญญาซึ่งเกิดภายใต้ GATT ที่ผ่านมาก็ได้บัญญัติหลักการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ด้วยเช่นกัน และโดยที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อาจทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างประเทศ ซึ่งหากจะพิจารณาจากภาพรวมในกรณีของข้อพิพาทระหว่างประเทศดังกล่าว ประเทศฝ่ายหนึ่งที่มีแหล่งกำเนิดสินค้าอันมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีทั่วโลกกับประเทศที่ไม่มีสิทธิที่จะใช้ชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าดังกล่าว แต่กลับใช้ชื่อดังกล่าวกับสินค้าที่แสดงถึงความเกี่ยวพัน หรือเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับพื้นที่ดั้งเดิมของประเทศที่มีแหล่งกำเนิดที่มีชื่อเสียงดังกล่าว อันทำให้ประเทศโดยชุมชนหนึ่งชุมชนใดที่มีสินค้าซึ่งแสดงถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องเสียหายจากการใช้ของผู้ที่ไม่มีสิทธิดังกล่าว รวมทั้งผู้บริโภคสินค้าที่ถูกหลอกลวงในต้นกำเนิดของสินค้าอีกด้วย

โดยที่ประเทศต่าง ๆ ที่มีแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีชื่อเสียง ต่างก็มีหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ภายในเขตแดนของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก ซึ่งก็จะมีกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันค่อนข้างจะเข้มงวด และครอบคลุมไปถึงสินค้าแทบทุกประเภทที่มีลักษณะเฉพาะอันสามารถอ้างอิงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าได้ โดยที่รูปแบบของการให้ความคุ้มครองก็มักจะมี ความหลากหลายและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะของผลิตภัณฑ์ซึ่งมีแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน ซึ่งในส่วนของ การให้ความคุ้มครองก็อาจมีระดับการคุ้มครองที่เข้มงวดดังกล่าว หรือผ่อนปรน ซึ่งประเทศที่มีการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้อย่างผ่อนปรน อาจมีระดับของการคุ้มครองที่ต่ำกว่ามาตรฐานของการคุ้มครองโดยทั่ว ๆ ไปหรืออาจไม่มีกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้โดยเฉพาะ เป็นเหตุให้ต้องใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เทียบเคียงกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น ใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายรับรอง ฯลฯ มาใช้ในการคุ้มครอง ตลอดจนยอมรับในการที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (หรือสิทธิในลักษณะเดียวกันนี้) อาจกลายเป็นสภาพชื่อสามัญ (Generic Name) หรือชื่อกึ่งสามัญ (Semi-Generic Name) อันเป็นเหตุให้สิทธิในลักษณะนี้มิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และนอกจากประเทศที่มีการคุ้มครองทั้งเข้มงวด หรือผ่อนปรนดังกล่าวมาแล้วนั้น ก็ยังมีประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่ยังไม่มีกฎหมายที่ใช้ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่อย่างใด ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยมีการหยิบยกปัญหาขึ้นมาพิจารณาในการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ อาจเป็นเพราะว่าขอบเขตทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศนั้น ๆ ยังอยู่ในวงแคบ โดยที่มิได้มีบทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ หรือมิให้การคุ้มครองในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญามีจำนวนสินค้าที่ได้รับการ คุ้มครองตาม

หลักเกณฑ์ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จำนวนไม่มาก หรือแทบจะไม่มีสินค้าในประเทศที่สามารถอยู่ในเงื่อนไขที่จะได้รับการคุ้มครอง ตลอดจนความมีชื่อเสียงของคุ้มครองสิทธิในลักษณะเช่นนี้ แต่เมื่อประเทศดังกล่าวได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกใน WTO ก็ย่อมที่จะต้องรับพันธกรณีจากหลักเกณฑ์ในข้อตกลงทางการค้าต่าง ๆ รวมทั้งบัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อรองรับการพันธกรณีดังกล่าวของ WTO ดังกล่าวนี้ด้วย

ไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่เป็นสมาชิกของ WTO ที่จะต้องรับมาซึ่งพันธกรณี อันรวมถึงข้อตกลง TRIPs ดังกล่าว และโดยที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็เป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลง TRIPs ซึ่งไทยจะต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามข้อตกลงนี้ อีกทั้งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็นับได้ว่าเป็นมีความสำคัญต่อไทยอย่างยิ่ง ด้วยเหตุที่ไทยก็มีแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีชื่อเสียงอยู่ค่อนข้างมาก ซึ่งรัฐบาลควรจะหามาตรการในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่สามารถใช้เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ตลอดจนเป็นการรักษาผลประโยชน์ของชาติในภาพรวมด้วย แต่ทั้งนี้กฎหมายที่ใช้ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะเช่นนี้ของไทย ไม่มีกรกล่าวถึงหรือให้ความคุ้มครองไว้โดยเฉพาะในประเทศ ยังไม่เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและต่างประเทศ ซึ่งการศึกษาวิเคราะห์ถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้จะเป็นการศึกษาเพื่อพิจารณาถึงรูปแบบทางกฎหมายที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากอนุสัญญา หรือความตกลงระหว่างประเทศที่วางกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ไว้ ตลอดจนศึกษาถึงรูปแบบของกฎหมายประเทศต่าง ๆ ที่มีกฎหมายการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบทางกฎหมายที่เหมาะสมกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของข้อตกลง TRIPs ตามพันธกรณีของ WTO และเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยดังกล่าว ตลอดจนเป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่ละชุมชนผู้ผลิตสินค้าของไทยสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อันจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยมีดังนี้

- เพื่อศึกษาถึงนิยามความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้ได้นิยามศัพท์ที่ชัดเจนของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น อีกทั้งเพื่อทราบถึง

ลักษณะทั่วไปของสิทธิในลักษณะนี้

- เพื่อชี้ให้เห็นถึงพันธกรณีของไทย ตามที่ได้เข้าเป็นสมาชิกของ WTO ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามข้อตกลง TRIPs ตลอดจนเพื่อทราบถึงสิทธิที่ไทยจะได้รับในการคุ้มครองสิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้
- เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ของกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ใช้ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
- เพื่อศึกษากฎเกณฑ์ของแต่ละประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิในลักษณะดังกล่าว
- เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายต่างประเทศดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนและเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายของไทยในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรฐานของข้อตกลง TRIPs

ส่วนขอบเขตของการวิจัยโดยย่อมีดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีที่มา เช่นใด รวมถึงประเด็นข้อโต้แย้งของประเทศต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ ตลอดจนปัญหาของไทยที่จะต้องรับมาซึ่งพันธกรณี ของกฎหมายทางการค้าระหว่างประเทศที่ไทยเป็นสมาชิก วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัยสมมติฐาน ทฤษฎี และแนวความคิด วิธีการศึกษาค้นคว้า และประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 กล่าวถึงความหมายและประวัติความเป็นมาของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนประวัติของการให้ความคุ้มครองชื่อทางภูมิศาสตร์

บทที่ 3 กล่าวถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรฐานของหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศ

บทที่ 4 กล่าวถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในต่างประเทศ

บทที่ 5 กล่าวถึงกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กับความจำเป็นและปัญหาในการคุ้มครอง ตลอดจนข้อพิจารณา รูปแบบของกฎหมายไทยที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครอง

บทที่ 6 เป็นบทสรุปเนื้อหาทั้งหมด และให้ข้อเสนอแนะ

3. สมมติฐาน ทฤษฎี และแนวความคิด

3.1 สมมติฐาน

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ไทยยังไม่มี ความชัดเจนและไม่มีกฎหมายในการให้ความคุ้มครองไว้โดยตรง แต่จากการที่ไทยมีพันธกรณีจากกฎเกณฑ์การค้าระหว่างประเทศ (WTO) ไทยจึงต้องรับมาซึ่งข้อตกลงทางด้านการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทั้งจะต้องเตรียม

บัญญัติกฎหมายที่ยืดหยุ่นเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของประเทศ โดยกำหนดเฉพาะมาตรฐานขั้นต่ำตามข้อตกลง TRIPs และการบังคับใช้กฎหมายที่มีความเป็นไปได้ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้

3.2 ทฤษฎีและแนวความคิด

ทฤษฎีและพันธกรณีในการศึกษาแนวทางการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ อาจพิจารณาในแง่ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง รวมทั้งเป็นแนวคิดของการให้ความคุ้มครองผู้ผลิตในพื้นที่ดั้งเดิมซึ่งมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และอีกแง่หนึ่งที่เป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ด้วย

4. วิธีการศึกษาค้นคว้า

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ทั้งหมด โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น หลักเกณฑ์ของความตกลงหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การประชุมระหว่างประเทศในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์รวมทั้งหนังสือ บทความ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงกฎเกณฑ์ของข้อตกลง TRIPs (ในส่วนของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์) ตาม WTO ตลอดจนทราบถึงกรอบงานและวิธีการดำเนินการเพื่อรองรับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญา (WIPO)
2. ทำให้ทราบถึงหลักปฏิบัติในการให้ความคุ้มครอง ตลอดจนปัญหาของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของกฎเกณฑ์ในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีชื่อเสียงหรือมีประเด็นปัญหาในการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ เพื่อนำหลักเกณฑ์มาใช้และพัฒนาให้เข้ากับระบบกฎหมายของไทยในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพันธกรณี
3. ปรากฏแนวทางการปรับปรุง พัฒนา ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในลักษณะที่เป็นสากล และเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของไทย

4. การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะเป็นประโยชน์ต่อภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมในการพัฒนาและรักษาคุณภาพและผลผลิตให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในผลิตภัณฑ์ นั้น ๆ มากยิ่งขึ้น